

Dotze dones i 185 anys

Reflexions sobre la invisibilitat de la dona a partir del llibre *Elles també hi eren*, de Rosa Maria Gil Tort

La visibilitat i la invisibilitat en la història és un tema de gran importància, si bé no sempre ha estat considerat pels historiadors mateixos. És evident que el paper que hi ha tingut la dona ha estat fins a dates molt recents un punt cec de la perspectiva històrica. Les dones recloses en un paper subsidiari i subordinat. Passa, també (naturalment, tot i que l'esmena és anterior), amb les classes subalternes relegades a un paper secundari per una història que ha primat les estructures de poder, les classes dominants i els grans personatges.

Text > JOAQUIM NADAL I FARRERAS

Fotos > COL·LECCIÓ DE LA FUNDACIÓ RAFAEL MASÓ

Rosa Maria Gil, amb un gran bagatge de recerca, una sòlida experiència i un ampli coneixement de les fonts, combina a *Elles també hi eren* les aproximacions generals des del context català i universal fins a la fixació del focus en una realitat concreta i tangible, molt ben documentada i físicament identificable en un espai construït i habitat: la Casa Masó del número 33 del carrer de les Ballesteries de Girona. Cada apartat d'introducció i de context general és una autèntica declaració de

principis per després situar en aquest context l'estudi del cas.

De bon principi, l'autora aclareix que es proposa fer una aproximació al paper de les dones en la història, més que no pas una història de les dones en voga. La feina no és fàcil, però el resultat és altament satisfactori. Quan semblava que, saturats de bibliografia masoniana des de tots els angles possibles, ja ho sabíem tot, irromp un llibre totalment nou, que renova la perspectiva i que analitza la trajectòria d'un nucli familiar ampli en un període llarg de temps i amb impactes diversos de les tendències generals en l'afirmació de la condició femenina i del paper de la dona.

Així, veiem transitar les dones de la Casa Masó a l'inici del segle XIX des de l'acció preferentment domèstica i com a molt caritativa fins a una progressiva crítica social i el corresponent compromís en un procés de progressiva visibilització en el segle XX. Detectem diversos moments marcats sempre per una profunda religiositat i un evident conservadorisme, però amb una evolució de l'activitat estrictament parroquial al segle XIX a una efervescència

d'un cert reformisme social en el primer terç del segle XX, fins que tornem a parar en un nou activisme parroquial i catòlic després de l'escomesa de la Guerra Civil. El catecisme parroquial, el rober o les conferències de sant Vicenç de Paül, així com l'educació dels sectors més vulnerables del Barri Vell de la ciutat, esdevenen un pont entre dues etapes, amb el període de reformisme social més actiu enmig. És la mateixa transició que fa el catalanisme conservador, el cristianisme catalanista de la Federació de Joves Cristians, cap a l'activisme nacionalcatòlic de l'Acció Catòlica, i un replegament generalitzat de totes les vel·leïtats polítiques, tant de les dones com dels homes de la família i de moltes altres famílies de Girona.

Un activisme femení i cívic

En el punt intermedi entre el primer decenni del segle XX i el final de la Guerra Civil hem de situar el compromís d'activisme femení i cívic més remarcable i més innovador: seguint la tradició que vinculava les polítiques de la Mancomunitat, l'acció de la Lliga i la intervenció de senyores feministes conservadores. Sota el mestratge de Francesca Bonnemaison, les dones de Girona de la burgesia conservadora es comprometen en el projecte actiu de la Biblioteca Popular de la Dona (1918),

>> Paula Pagès Monserdà (1830-1866), la representant més antiga de les dones Masó de qui es conserva una imatge, fotografiada pels retratistes Frank i Wigle el 1860.

>> Junta de senyores de la Biblioteca Popular de la Dona de Girona, amb bibliotecàries, sòcies i usuàries, el 1923.

amb seu primer a les Dominiques del carrer del Nord; després, a la plaça del Mercadal, i finalment, al local de "la Caixa", al carrer de Santa Clara o Nou, on s'integra la biblioteca amb vida pròpia i on cristal·litza finalment el projecte de residència d'estudiants de la Biblioteca Popular de la Dona, en la forma de casa de família, que mantindria la seva activitat fructífera i innovadora fins a la Guerra Civil.

L'anàlisi de les relacions institucionals, familiars i personals de la família Masó en l'entramat de la vida social i institucional de la ciutat dels primers decennis del segle xx, i les connexions amb la vida social i cultural barcelonina, posen llum a la primàcia del projecte de la Biblioteca Popular de la Dona abans que s'integrés als serveis culturals de "la Caixa" a Girona, i desmenteixen tots els autors que fins ara ho havien explicat d'una altra manera.

Desfilen davant nostre, amb retrats vius i tendres, amb referències al cos i a l'ànima, a l'evolució de la roba, del gust i de la moda, i de les actituds davant la vida, la mort i l'amor, Paula Pagès Monserdà (1830-1866), Narcisa Fuster Cargol (1821-1876), Paula Valentí Fuster (1851-1926), Esperança

Bru Oller (1888-1972), Angelina Masó Valentí (1885-1960), Carme de Vinyals i de Font (1888-1943), Maria de la Bonanova Masó Valentí (1892-1981), Paula Masó Valentí (1894-1957), Josefina Aragó Turon (1897-1978), Rosa Llunas Mestres (1908-1992), i Mercè Huerta Busquets (1929-2015), sense descuidar les dones del servei, «les criades i les mainaderes», que tenen també el seu lloc en aquest mosaic de dones que van omplir l'espai de la Casa Masó en moments pletòrics i en moments de crisi.

Pedagogia i compromís social

La devoció d'unes, la vocació pedagògica d'unes altres (Rosa Llunas tenia coneixements del llenguatge per a sordmuts) i el compromís social caritatiu o institucional segons els casos i els moments, defineixen aquesta reivindicació coral d'una altra manera de veure la història des d'un cas concret. La profunda religiositat de totes, que va impregnar per sempre la vida d'una família influent de Girona, editora del *Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, no nega el sentit de la modernitat i del progrés que va presidir les seves vides en alguns casos, i fins i tot una certa transgressió en el cas del

>> Mercè Huerta Busquets (1929-2015), la darrera dona de la família Masó que va viure a la casa.

prometatge d'Esperança Bru, sempre a l'empara de la cultura del noucentisme. I conuiu amb la irrupció durant uns anys del compromís femení dins de les files del catalanisme polític conservador de la Lliga.

En síntesi, podem dir que es tracta d'un llibre que concreta una restitució, una evocació i una reivindicació, i que ho fa amb una recerca i l'anàlisi crítica de les fonts, amb resultats que aporten una perspectiva nova a la història de Girona; una perspectiva que algun dia s'haurà de completar amb altres dones, altres famílies i sobretot, altres ideologies i compromisos polítics.

Si algú es pregunta quin és el sentit de les beques que atorga la Fundació Valvi i el seu compromís d'editar els treballs que han rebut aquests ajuts, pot trobar una resposta convincent, concloent i contundent en aquest llibre, ple de novetats encoratjadores, de sentit històric i de sensibilitat.